

QUADERNS CUADERNOS DE ARQUITECTURA Y URBANISMO

Des de 1944

Revista publicada pel COAC, importantíssima a l'hora d'afavorir la recuperació del llegat modern passats els primers anys de dictadura.

Cuadernos de Arquitectura neix el 1944, sota la direcció de Cèsar Martinell i Manuel de Solà-Morales i de Rosselló, amb la voluntat de superar el marc de la clàssica publicació col·legial i l'objectiu, segons Solà-Morales, de «construir una identitat, una manera d'entendre la professió i la seva dimensió cultural». Alhora, la revista mostra un interès social, per sobre de l'elitisme, i s'erigeix en defensora dels drets i interessos de la ciutat, tot forçant els límits que la dictadura imposa.

A la revista s'hi publiquen projectes arquitectònics catalans i d'arreu i també hi tenen cabuda la producció teòrica i el debat cultural. Així mateix, realitza monogràfics dedicats a temes urbans com els suburbis (números 60 i 61, 1965), a arquitectes com Antoni Gaudí (número 26, 1956) o a grups com l'ADLAN (número 79, 1970).

L'any 1970 la revista passa a anomenar-se *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo* i, finalment, després d'un període de quatre anys sense sortir, el 1981 reapareix amb el nom *Quaderns* i editada en català.

Els primers anys la revista tenia una periodicitat semestral, però a partir dels anys cinquanta va començar a publicar-se més o menys trimestralment.

Entre els anys vuitanta, sota la direcció de Josep Lluís Mateo, i els noranta, dirigida per Manuel Gausa, assoleix la seva màxima repercussió internacional, amb una tirada de fins a 8.000 exemplars i edicions on s'incorporen el castellà, l'anglès i el francès.

Avui en dia se segueix editant en edició trilingüe (català, castellà i anglès) i tots els seus números, des del 1944 fins a l'actualitat, es poden trobar digitalitzats a la web del COAC.

GRUP R

1951 – 1961

Grup d'arquitectes catalans nascut l'any 1951 a Barcelona. La lletra R del nom expressa la voluntat del grup de *Recuperar* l'activitat desenvolupada pel GATCPAC abans de la Guerra Civil, així com la determinació de *Renovar* el llenguatge arquitectònic de caràcter acadèmic monumentalista desenvolupat els primers anys de la dictadura. Alhora, el primer article dels seus estatuts recull l'objectiu de «*Reflexionar* sobre els problemes de l'art contemporani i, en especial, de l'arquitectura».

La voluntat d'anar més enllà de l'arquitectura i obrir-se a altres àmbits de la creació es concreta en la col·laboració amb el grup Dau al Set i en l'organització de seminaris sobre economia, sociologia i urbanisme.

Durant els anys cinquanta el Grup R és molt actiu i, gràcies a l'organització d'exposicions, concursos i debats sobre projectes que cadascú estava desenvolupant o per organitzar o assistir a diferents activitats culturals. Aquest fet suposava una constant formació col·lectiva —i per això té encara més sentit el terme escola— i la generació d'un corpus teòric compartit, malgrat que el grup es caracteritza més per l'exercici pràctic de la professió que no pas per l'ofici de la crítica arquitectònica.

Els principals integrants foren Federico Correa, Alfonso Milà, Lluís Cantallops, Enric Tous, Josep Maria Fargas, Oriol Bohigas, Josep Maria Martorell, David Mackay, Òscar Tusquets, Lluís Clotet, Pep Bonet, Cristian Cirici, Ricardo Bofill, Lluís Domènech, Ramon Maria Puig, Leandre Sabater, Lluís Nadal, Vicenç Bonet i Pere Puigdefàbregas.

Els membres del Grup R van ser Josep Maria Sostres, Antoni de Moragas, José Antonio Coderch, Manuel Vall, Josep Pratmarsó i Joaquim Gili, entre la generació de més edat, que havia fet els estudis abans de la Guerra Civil, i Oriol Bohigas, Josep Maria Martorell, Guillermo Giráldez, Manuel Ribas Piera, Francesc Basso, Josep Antoni Balcells, Joaquim Gili, Pau Monguoi i Francesc Vayreda, entre els que van començar els estudis als anys quaranta.

ESCOLA DE BARCELONA

Anys seixanta i setanta

Oriol Bohigas, a l'article «Una possible "Escuela de Barcelona"» (núm. 118 de la revista *Arquitectura*, 1968) proposa aquest nom per identificar un grup de joves arquitectes catalans amb clares afinitats comunes que al llarg dels anys seixanta es reunien regularment per discutir d'arquitectura.

En certa manera, l'Escola de Barcelona és hereva del Grup R i continua la seva tasca renovadora en el camp de l'arquitectura, amb un esperit modern i afany de connexió amb els corrents internacionals, especialment amb els arquitectes milanesos de l'òrbita de la revista italiana *Casabella*.

La seva arquitectura es caracteritza per la lògica racionalista respecte al programa i per la coherència rigorosa en l'ús dels materials i les tecnologies constructives. El resultat mostra edificis de línies senzilles i formes innovadores on el formigó armat conviu amb naturalitat amb materials tradicionals, com el maó i la ceràmica. Alhora, es fa evident la cura amb què es resolien els detalls i la gran importància atorgada al treball artesanal.

El grup es reunia fins a dos o tres cops per setmana per intercanviar opinions sobre els projectes que cadascú estava desenvolupant o per organitzar o assistir a diferents activitats culturals. Aquest fet suposava una constant formació col·lectiva —i per això té encara més sentit el terme escola— i la generació d'un corpus teòric compartit, malgrat que el grup es caracteritza més per l'exercici pràctic de la professió que no pas per l'ofici de la crítica arquitectònica.

Els principals integrants foren Federico Correa, Alfonso Milà, Lluís Cantallops, Enric Tous, Josep Maria Fargas, Oriol Bohigas, Josep Maria Martorell, David Mackay, Òscar Tusquets, Lluís Clotet, Pep Bonet, Cristian Cirici, Ricardo Bofill, Lluís Domènech, Ramon Maria Puig, Leandre Sabater, Lluís Nadal, Vicenç Bonet i Pere Puigdefàbregas.

TEAM 10

1953 – 1960 – 1981

Grup d'arquitectes i urbanistes que neix al congrés CIAM IX (1953) i es dona a conèixer amb el *Manifest de Doorn* (1954), en el qual exposen les seves idees sobre la relació entre l'arquitectura, l'urbanisme i la societat. Això no obstant, la primera reunió oficial sota el nom de Team 10 no té lloc fins al 1960.

L'interès del grup per la dimensió social de l'arquitectura els porta a revisar l'Arquitectura Moderna i a criticar-ne tant la incapacitat per adaptar-se als canvis com la manca d'atenció a la identitat col·lectiva i individual.

Defensen que arquitectura i urbanisme han de ser una única disciplina i proposen projectar solucions específiques en comptes d'universals, que tinguin en compte les tradicions i cultures locals i la relació dels individus amb l'entorn. Així, plantejaven el disseny de ciutats i edificis on les persones estiguin en relació directa amb la llum, la naturalesa i l'horitzó.

A les trobades, discuteixen sobre els seus projectes i analitzen problemes urbans, però afirmen que «el seu objectiu no és teoritzar sinó construir, ja que només a través de la construcció es pot realitzar una utopia del present». Així i tot, el marc teòric del grup, divulgat a través de publicacions i de l'exercici de la docència, va tenir una gran influència en el pensament arquitectònic europeu de la segona meitat del segle xx.

Els membres del Team 10 van variar al llarg dels anys, però els set més actius i amb més influència van ser Jaap Bakema, Georges Candilis, Giancarlo de Carlo, Aldo van Eyck, Alison i Peter Smithson i Shadrac Woods. L'arquitecte català José Antonio Coderch també va tenir-hi una importància destacada.

L'última trobada del Team 10 es produeix el 1977, però és la mort de Bakema, l'any 1981, el que marca el final definitiu del grup.

BRUTALISME

Estil arquitectònic que sorgeix a la Gran Bretanya i a França passada la Segona Guerra Mundial i que es caracteritza per l'ús del formigó com a material principal i per la seva rellevància expressiva en la imatge dels edificis.

El brutalisme neix com a resultat de la necessitat de reconstrucció, ràpida i econòmica, de moltes ciutats europees a finals dels anys quaranta. Davant de la urgència social i l'escassetat econòmica i de materials, el formigó apareix com el material ideal per construir ràpidament estructures funcionals amb una potent imatge monumental i moderna. El formigó s'empra no només en les estructures sinó també com a material d'acabats (paviments, tancaments i façanes, escales i baranes, etc.) i es deixa vist, sense ser recobert amb altres materials. Les característiques de l'arquitectura resultant van fer que se l'anomenés *brutalisme*, paraula que ve del francès *béton brut* ('Formigó cru').

El brutalisme, habitual sobretot durant les dècades dels cinquanta als setanta, suposa una renovació del llenguatge de l'Arquitectura Moderna anterior a la guerra i acaba esdevenint un estil en si mateix.

En el seu article «The new brutalism: ethic or aesthetic?», el crític d'arquitectura Reyner Banham va referir-se a l'arquitectura brutalista com el conjunt d'edificis que presentaven les característiques següents:

- Absència absoluta d'ornamentació. L'estructura, i fins i tot les instal·lacions, s'exhibeixen, i per tant l'estètica és resultat de la funció.
- Protagonisme del formigó, el qual es presenta despulat a les façanes.
- Gran escala dels edificis, fet que permet que les estructures (pilars, bigues...) o les grans façanes de formigó prenguin protagonisme.

A causa de l'alta resistència del formigó, la facilitat de construcció, el baix cost i la bona adaptació a diferents climes, l'estil es va popularitzar arreu i va desplaçar, segurament, arquitectures tradicionals més arrelades a cada cultura i lloc.

Podem analitzar l'arquitectura moderna com a arquitectura o com a moderna. Com a moderna té la seva raó de ser en dues premisses fonamentals: necessitats noves i possibilitats noves. Però com a arquitectura, l'objectiu és el mateix que el de les arquitectures més primitives de la història: solucionar el problema plantejat, mitjançant l'ús adequat d'uns materials, d'una manera funcional, que sigui a la vegada expressió de la seva estructura i del seu programa.

FRANCESC MITJANS
«Pero en nuestras calles no crece la hierba». Butlletí de la D.G. d'Arquitectura, 14, 1950.

Actualment ningú no considera un edifici modern com un fet polèmic ni tan sols com una novetat, cosa que significa el reconeixement de l'Arquitectura com quelcom natural del nostre temps. Tancat, doncs, el cicle revolucionari i acabada l'època dels grans mestres, què ens queda fer? Les màximes virtuts de la nostra generació han de ser la modestia i l'esperit de col·laboració... la nostra època no ens permet d'abandonar-nos al melodrama individual.

JOSEP M. SOSTRES
«Del New Brutalism a la escuela americana». Revista. 1956.

No crec que siguin genis el que necessitem ara. Crec que els genis són esdeveniments, no metes o fins. Tampoc crec que necessitem pontífexs de l'Arquitectura, ni grans doctrinaris, ni profetes, sempre dubtosos. [...] (Necessitem) Que (els arquitectes) treballin amb una corda lligada al peu, perquè no puguin anar massa lluny de la terra en la qual tenen arrels, i dels homes que millor coneixen.

JOSÉ ANTONIO CODERCH
«No son genios lo que necesitamos ahora». *Domus*, 384, 1961.

LLISTA D'ACRÒNIMS

ADI-FAD:
Associació de Disseny Industrial del FAD

ADLAN:
Amics De L'Art Nou, 1932-1936

CIAM:
Congrés Internacional d'Arquitectura Moderna, 1928-1959

COAC:
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

COACIB:
Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears, 1933-1978

FAD:
Foment de les Arts Decoratives (avui, Foment de les Arts i el Disseny)

GATCPAC:
Grupo de Arquitectos y Técnicos Catalanes para el Progreso de la Arquitectura Contemporánea, 1929-1939

